

TAGHRIF DWAR XI

FRATELLANZI LI KELLNA F'DAWN IL- GJEJJER

Lorenzo Zahra

Fil-gżejjer tagħna għandna diversi fratellanzi, whud fil-parroċċi u oħrajn marbutin ma' xi knejjes. Dawn il-fratellanza huma għaqdiet, ġeneralment tal-lajċi sekulari, li jitwaqqfu dejjem bl-approvazzjoni tal-Knisja. Jiszejhu Fratellanzi, Konfraternijiet, Kongregazzjonijiet, u wkoll Sodalitajiet. Ikollhom mod ta' tmexxija magħruf bhala Statut jew Regoli, u fostna jissemmew fl-ewwel Sinodu li fih għandna tagħrif dwar tiġidid fis-sena 1591 (Costit. Synodale Ecc Meli 1610, paġna 85.)

Jingħad li għaqdiet simili diġa kienu jeżistu qabel il-Konciliu ta' Trent, li kien ta' bidu biex jirregula diversi suġġetti tal-Knisja.

1. Kull fratellanza hija għaqda ta' lajċi li jissieħbu fil-hidma tal-Knisja bl-ubbidjenza lejn il-Ordinarju. Kien l-Kappillani li jressqu t-talbiet biex jiġi approvat is-servizz tagħhom fil-parroċċi. L-Isqof japprova b'digriet, u wara jsir statut li fuqu titmexxa l-fratellanza bhala organizzazzjoni. Naturalment jintgħażlu persuni għat-tmexxja, li jkollhom l-approvazzjoni solita.

2. Ġeneralment fratellanza jkollha s-superjur tagħha imsejjah Rettur jew **Governatur**. Dan ikollu żewġ assistenti msejhin il-Prim u s-Sekond Assistant. Fit-tmexxija jinħatru wkoll xi Konsulturi, kif ukoll Prokuraturi għal certi taqsimiet. Il-Prokuratur Generali jkun qis u kaxxier tal-lum, imma l-prokuraturi l-ohra jkollhom il-kura, nghidu ahna, tal-arta, tal-oqbra, jew tal-menswalita' – li hi l-hlas ta' kull sena jew ta' darba biss. Id-dħul kien iservi biex jithallu spejjeż ta'

talb, funerali u midfna, u ta' certi obbligi.

3. Il-mard u l-mewt ta' kull imsieħeb dari kienu jithabbru b'qanpiena fit-toroq biex il-fratelli jingħabru jitkolu għali u jieħdu sehem fil-vjatku u fil-funeral tiegħu. Kien jindifer fl-oqbra tal-fratelli, li dari kienu fil-knejjes, imma luu jinsabu f'id-ċimitterji. Dari, d-dfin tal-epidemji biss kien isir barra l-knisja, u f'id-ċimitterji li konna nsejhulhom "tal-Infetti". Kull fratellanza kien ikollha l-oqbra fil-knisja, imma meta l-gżejjer tagħna gew taħt il-hakma Ingliża, l-gvern kien bena ċimitterju ġenerali u ordna li ma jibqax isir dfin fil-knejjes – u dan ghall-harsien tas-sahha.

4. Kull fratellanza kienet tingħata l-kura ta' xi artal, li xi whud minnhom gew imkabbra u mżejna bhala kappella ntiera; u mhux hekk biss – il-fratellanza kienet tieħu hsieb certi ċelebrazzjonijiet.

ORATORJU

5. Maż-żmien xi Fratellanza hasbu biex ikollhom post fejn jagħmlu l-laqghat tagħhom, għalhekk bnew "oratorji". F'dawn kienu mhux biss jagħmlu l-laqghat amministrattivi tagħhom, imma wkoll laqghat ta' talb, quddies, u whud kienu jingħabru f'komunita' jagħmlu l-uffiċċjatura u tant devvozzjonijiet oħra. Ghad għandna oratorji tas-sew sbieħ fil-qasam arkittoniku u artistiku li huma frott ta' dawn il-fratellanzi. Whud minnhom huma magħrufa għall-opri tal-arti li fihom. Nista' hawn insemmi dawk tal-Belt – tas-Sagament ta' Partu Salvu; dak tal-Karita' fil-knisja ta' San Pawl; tal-Onorati ftal-Ġiżwiti. Hemm oħrajn fit-tlett iblet tal-Kottonera, u wkoll fxi rħula. Nistgħu bla dubju nistqarru li kienu dawn il-fratellanza li għammru b'tant opri l-knejjes tagħna.

6. L-ilbies li jgħib l-fratelli luu jikkonsisti minn konfratija bajda, biċċ-ċinglu, bil-kuruna tar-Rużarju mdendla, b'muzzetta, u bil-barnuż fuq rashom. Il-fratellanzi kienu jingħataw permess għal dan l-ilbies mill-Kancellerija tal-Kurja, u ġeneralment ikollhom kuluri distinti fil-muzzetta. Kienu jgħibu midalja fuq is-sider, u dik tar-Rettur tkun

specjali. Kien hemm fratellanzi, bħal dik imsejha "tal-Onorati", li propriamente hija fratellanza ta' Santa Marija Assunta, li kienu b'ilbies sekulari biss. Eċċeżżoni kienu l-fratellanzi tal-Via Sagra marbuta ma' dik barranja, li flok kunfratija kienu jilbsu suttana hamra. Il-fratelli tar-Rużarju tal-Belt kienu l-unika fratellanza li jilbsu kappell fuq il-barnus.

7. Billi xi fratelli u qraba tal-fratelli kienu jħalli obbligi ta' talb jew ghajjnuna oħra fidejn il-fratellanza, din kienet tara li twettaq dawn l-obbligi taħt it-tregħja tal-Knisja, li kienet trid li l-obbligi jitwettu skont ir-rieda tal-fundaturi. Kieni jiġu appuntati prokuri għal dan il-ġhan, u l-Knisja kienet tirregola bir-reqqa t-tmexxija tagħhom, u minn żmien għal żmien kienet teżamina l-hidma individwali ta' kull legat imħolli.

GHAQDIET TAS-SNAJJA'

8. Xi fratellanza kellhom il-karattru ta' għaqdiet ta' nies tas-snajja miġbura flimkien fi ħdan il-Knisja. Kien hemm żmien meta l-Universita' tal-Ġurati Maltin kienet tinqeda b'dawn il-fratellanzi għat-tmexxija tal-istess sengħa. Gie li kunsillieri tal-fratellanzi marru Sqallija dwar ix-xogħol tas-sengħa tagħhom. Hekk, nghidu ahna, kien hemm żmien meta fratellanza kienet tagħti licenzji għal din il-hidma. Biex insemmu xi fratellanza tas-sengħa – dawk ta' San Mikael kienu x'aktarx tan-negozzjanti u tal-ħwienet; insibu minnhom fil-Belt fl-1695, u fir-Rabat u f'Hal Qormi fl-1739. Dawk ta' San Omobono kienu għall-ħajjata u l-bejjiegħha tal-hwejjeġ; din il-fratellanza nsibuha l-Belt mill-1783. Il-Belt hemm ukoll dik ta' San Krispin u Krispinjanu, li kienet għall-iskrapan. L-argentiera kienu fil-Fratellanza ta' Santa Lienna. Il-haddieda kellhom lil-Sant'Elo; it-tobba l-fratellanza ta' San Gosma u Damjan fil-Belt u fil-Birgu, u ta' Santa Katerina kienet għall-kurdara – din kienet tinsab il-Birgu sa mill-1643. Il-mastrudaxxi – il-Ġużeppini – kellhom waħda mill-eqdem fratellanzi li biż-żmien xterdet ma' diversi parroċċi. Hekk insibuha f'Hal Attard fl-1746, Birkirkara fl-1884, Hal Ghargħur fl-1751, Hal Ghaxaq fl-1750, il-

IL-KAPOĆĆ jew BARNUŽA

IL-MUZZETTA: Il-lewn tagħha jkun skont ma jkun hareġ id-digriet tat-twaqqif tal-fratellanza mahruġ mill-Kurja.

IČ-ČINGLU (habel ma' qaddu)

Kuruna tar-Rużarju mdendla maċ-ċinglu.

IL-KUNFRATIJA

F'idu jżomm torċa, xemgħa, lanterna/fanal skont id-drawwa fil-parroċċa.

Ikollhom ukoll midalja fuq issider, u dik tar-Rettur tkun speċjali.

Kalkara fl-1878, il-Mellieħa fl-1907, l-Msida fl-1895, il-Mosta 1673, in-Naxxar fl-1866, Hal Qormi fl-1848, ir-Rabat fl-1508, San Giljan fl-1918, is-Siggiewi fl-1745, il-Belt Valletta fl-1669, u Haż-Żebbuġ fl-1738. Dawn il-fratellanzi nistgħu nghidu welldu l-Unions ta' żmienna.

9. Kull fratellanza jkollha l-Istatut tagħha li jkun approvat mill-Isqof tad-Djoceži. Il-fratellanza l-ewwel tagħti l-Istatut tagħha lill-Kappillan u dan, wara li jkun eżaminah, iressqu l-Kurja għas-soltu skrutinju u fl-ahhar jitressaq ghall-approvazzjoni tal-Isqof. L-ewwel statuti li Itqajt magħħom fl-arkivji tal-Kurja kienu dawk tal-Fratellanza ta' San Gużepp fil-knisja tal-Madonna tal-Karmnu l-Belt fl-1668¹², dak tal-Fratellanza tal-Aġunija f'Haż-Żabbar 1669¹³, u dak tas-sodalita' tal-qassisin tal-Isla 1669¹⁴. Kull statut tul-is-snini isir fi xi tibdil li dejjem isir bl-approvazzjoni tal-Kurja.

Il-laqghat tal-fratelli kienu jsiru skont l-Istatut tal-fratellanza. Il-laqghat kienu jissejħu mir-rettur, waqt li s-segretarju kien jiehu hsieb javża. Xi drabi dawn il-laqghat kienu jkunu ghall-ufficċjatura biss, u drabi oħra jkunu laqghat ġenerali. Il-“Konsulti”

jkunu miftuha bit-talb immexxi mid-direttur spiritwali, u għalhekk fuq il-mejda jew il-katedra uffiċċjali jkun hemm Kurċifiss u żewġ xemgħat. It-talb jitmexxa mid-direttur spiritwali, li jkun jew il-Kappillan jew delegat tiegħu. Jipprezziedi r-Rettur, u b'qanpiena f'idu jaġhti ssinjal meħtieġa, dejjem skont l-Istatut.

10. Kull fratellanza jkollha l-arkivju tagħha, fejn jinżammu d-dokumenti kollha. Xi fratellanzi għad għandhom arkivji qodma tassew, li jhażżnu fihom bosta dokumenti ta' importanza storika. Uhud kienu jinżammu b'għaqal u b'sengħa. Dawn id-dokumenti dejjem jitressqu l-Kurja għand il-Kanċillier biex ikunu eżaminati mill-ufficċjali tal-Knisja u fl-ahhar jingħataw il-Quittanza, jiġifieri digriet mill-Isqof dwar il-korrettezza tax-xogħol eżaminat.

L-EQDEM FRATELLANZI

11. Monsinjur Vincent Borg jghid li diġi fis-seklu X (ghaxra) kienu jeżistu xi fratellanzi¹⁵. Fil-Birgu, fuq il-bieb tal-Oratorju tal-Fratellanza ta' San Gużepp, hemm miktub li din twaqqfet fl-1103. Fil-Kastell Sant'Anġlu kien hemm fratellanza tal-Madonna fl-1445, imlaqqma

“taċ-Ċerawola” (Kandlora) li żmien wara kienet ittieħdet il-Birgu, fil-knisja tal-Lunzjata¹⁶. Fl-istess żmien kien hemm fratellanza tal-Madonna ġewwa H'Attard¹⁷ L-Isqof Cubelles waqqaf dik Marjana f'H'Attard¹⁸ (Marian Devotions in Maltese Islands of St. Paul, pg 7)

12. Meta Mons. Duzzina għamel żjara pastorali f'Malta fl-1575 introduċa l-fratellanza tas-SS Sagament f'diversi parroċċi. Fir-Rabat, Mons Duzzina sab żewġ fratellanzi antiki: dik ta' San Gużepp u oħra ta' San Mark, u riedhom jingħa qudu fi Fratellanza tas-Sagament. Dawn il-fratellanzi kienu jieħdu hsieb l-artal maġġur tal-knisja, u kienu wkoll dahħlu d-devozzjoni tal-erbghin siegha adorazzjoni f'hafna parroċċi. Il-fratelli kienu jieħdu sehem f'kull tielet Hadd tax-xahar, meta fil-knejjes isiru devozzjonijiet bis-Santissimu Sagament. Minn żmien Duzzina bdew jitwaqqfu fil-parroċċi kollha, u ma nistgħux ma nsemmux is-sehem kbir li għadha twettaq sal-lum il-Fratellanza tas-Sagament imwaqqfa fil-Parroċċa marbuta mal-Grotta ta' San Pawl fir-Rabat. Għalkemm kienu diġi bdew juffiċċjaw, xi fratellanzi għandhom dokumenti ta' twaqqif li juru data ta' żmien wara. Hawn se nagħti l-aktar sena qadima li Itqajt magħha:

1669 Hal Balzan, 1690 Ix-Xewkija, 1715 L-Isla, 1734 Hal Luqa, 1735 Il-Mosta, 1756 Il-Qrendi, 1767 Cospicua, 1773 Hal Qormi, 1779 Hal Lija, 1797 Hal Ghaxaq, 1820 Marsaskala, 1844 Il-Mellieħa, 1858 In-Naxxar, 1865 Had-Dingli, 1867 L-Msida, 1875 Hal Safi, 1878 Hal Kirkop, 1880 L-Għarb, 1882 Il-Hamrun, 1895 San Giljan, 1898 Il-Kalkara u Marsaxlokk, 1899 L-Imġarr u L-İmsida, 1911/12 Paola, 1913 Birżebbuġa u l-Marsa.

13. Il-fratellanzi tal-Aġunija tal-Erweħ ilhom fostna mis-seklu 16 u 17 u xterdu ħafna. Dawn jaħsbu

¹² S/Vol 1 pg 143
¹³ Op cit pg 231
¹⁴ Op cit pg 182

¹⁵ Borg, Vincent, *Melita Sacra I* (Malta 2008), pg. 421

¹⁶ Fsadni, Mikael O.P., *Id-Dumnikani fir-Rabat u fil-Birgu*, pg 130, u Lib. Pub. MSS 4, pg. 53, u MSS 422.
¹⁷ Vincent Borg, *Marian Devotions in Maltese Islands of St. Paul*, pg 52 u pg 304.
¹⁸ Op cit pg 7

għal passaġġ tajjeb lejn leternita'. Allura nistgħu nghidu li din il-fratellanza kienet minn ta' quddiem fil-ħidma tagħha fil-parroċċi. Dari, meta kienet iżżurna xi epidemija, kien ikun bla għadd in-numru tal-imwiet. Il-fratellanzi allura kienu jieħdu hsieb id-din u ċ-ċimitejji nfetti. Santu Rokku u San Bastjan kienu l-qaddis in protetturi tagħna waqt l-epidemiji. Fil-Birgu, l-qima lejhom ġabett fratellanza fl-1598 li kienet tagħmel proċessjoni bi statwa. Uhud minn dawn il-fratellanzi kienu jingħabru fil-knejjes tagħna waqt l-agunja tal-imseħbi b'orazzjoni quddiem. Gesu Sagramentat li kien ikun espost mit-tabernaklu stess. Dari kont tisma' ttokki tal-qanpiena tal-agunja li tfakkar li xi hadd kien qrib il-mewt. L-ewwel fratellanza tal-Agunja kienet dik ta' Haż-Żebbuġ, imwaqqfa fl-1640. Uhud minn dawn il-fratellanzi kienu magħrufa wkoll bhala ta' l-Erwieħ tal-Purgatorju (Anime Purganti). Hawn insemmu whud minn dawn:

1610 Corpicua, 1653 Hal Qormi, 1658 Il-Mosta u Haż-Żebbuġ, 1669 Hal Ghargħur, Il-Gudja, Iż-Żejtun u Haż-Żabbar, 1671 H'Attard, 1673 Senglea, 1674 Hal Tarxien, 1676 Birkirkara, 1687 Iż-Żurrieq, 1691 L-Imqabba u l-Belt, 1718 Ix-Xaghra, 1725 Hal Balzan, 1751 L-Imdina

14. Dawn il-fratellanzi tal-erwieħ kienu wkoll ta' kull sena jagħmlu l-uffiċċatura tal-Mejjen li kienet issir jew fl-Oratorju tagħhom stess jew fil-Parroċċa. Allura kienu jarmaw tubru, b'faldrappa rrakk mata bid-deheb fil-ġnub, bankuni bix-xema' u gandlier tal-ħadid miżbugha suwed bit-torċi fuqhom, u magħħom tiddendel l-emblema tal-fratellanza jew xbiha ta' ras ta' mewt. Kienu jissemmew l-imseħbi wieħed wieħed, u kien ikun espost kwadru bl-ismijiet tagħhom. Xi fratellanzi kellhom kotba stampati apposta, bit-talb bil-Latin jew bit-Taljan li kien jingħad bħala uffiċċatura. Nistgħu nghidu li dawn inqatgħu wara l-Konċilju Vatikan it-Tieni.

IL-FRATELLANZI TAR-RUŽARJU

15. Wara r-rebha tal-battalja ta' Lepanto fl-1571 li fiha hadu sehem ukoll hafna baħħara Maltin taht il-

bandiera tal-Ordni, xterdet fostna l-Fratellanza tar-Ružarju. Kienu l-Patrijet ta' San Duminku l-promoturi ta' din il-fratellanza li thajjar lill-poplu tagħna jitlob permezz tar-Ružarju. F'hafna parroċċi, l-fratellanza għandha kappelluni mżejna b'artali sbieħ fejn, fix-xahar t'Ottubru, titwettaq il-festa tal-Madonna tar-Ružarju. Fost il-fratellanzi, nsemmi li dik tal-Belt Valletta, li kienet tieħu hsieb l-iġġustizzjati; sahansitra d-din tagħhom. Din il-fratellanza kienet ukoll magħrufa bħala Tal-Miserikardja, u twaqqfet fl-1573. Tliet snin wara bniet Oratorju. Il-membri tagħha dejjem kienu nies distinti, u fi tfulisti kienu johorġu jiġbru qabel issir xi eżekuzzjoni tal-forka, bil-kappell "Trespicos" fuq il-kapott. Se nsemmi xi fratellanzi tar-Ružarju li itqajt magħħom fxi dokumenti:

1578 Il-Matriċi t'Għawdex, 1588 Il-Gudja, 1594 Il-Mellieħha u n-Naxxar, 1596 Hal Kirkop u l-Imqabba, 1599 Hal Lija, 1601 Hal Qormi, 1612 Il-Mosta, 1624 Cospicua, 1634 Hal Luqa, 1608 Hal Ghargħur, 1628 Hal Ghaxaq, 1682 Ix-Xewkija, 1690 Ix-Xagħra, 1705 In-Nadur, 1716 Haż-Żebbuġ, 1721 Ta' Sannat, 1857 Ghajnsielem, 1689 L-Ğharb, 1698 Had-Dingli.

16. Kellna wkoll l-fratellanzi tal-Madonna tal-Karita'. Hawn ta' min jghid li fdawk iż-żminijiet kellna fostna faqar kbir wisq, u allura xi whud li kellhom xi ġid, fosthom xi nobbli Maltin, kienu jingħaqdu fi fratellanzi u b'għidhom jghinu lill-batut. Dawn il-fratellanzi kienu mhux biss iqassmu l-hobż fħafna okkażjonijiet ta' festa, imma wkoll b'legati kienu sahansitra jghinu xi xebbiż jiżżewwu, u jghinu kull tip ta' familji batuti. Kienu wkoll jghinu fil-fidwa mil-jasbar ta' xi Maltin maqbuda rsiera. Din il-fratellanza konna nsibuha fil-Birgu sa mill-1582, imma wara l-Gwerra ma ssemmiet aktar. Kienet tagħmel proċessjoni bl-ħekk imsejha "baċċi" – li kienu trofej mżejna bil-ħbejjiet. Kellha ikona antika tal-Madonna Eleemosiniera, li wara ttieħdet il-Belt u l-lum tinsab fil-knisja tal-Griegi. Din il-fratellanza tinsab fl-Isla 1615, Hal Ghaxaq 1655, il-Belt Valletta sa mis-sena 1610, fir-Rabat t'Għawdex

1619, fHaż-Żebbuġ 1693, u fizi-żejtun 1689.

17. Fis-seklu XVIII (tmintax) kienet inhasset il-ħtieġa għat-tagħlim tad-duttrina u kienu twaqqfu fratellanzi tal-Madonna tad-Duttrina f'diversi parroċċi. Nistgħu nghidu li baqgħu attivi sa ma twieldu l-għaqdiet sekulari tat-tagħħlim tad-duttrina. Insibu li fl-1724 kellna fratellanza fHaż-Żebbuġ u fil-Belt; fis-sena 1727 fizi-żurrieq u fHal Safi; fl-1728 fHaż-Żabbar; fl-1748 fin-Naxxar u fHal Tarxien; fis-sena 1751 fir-Rabat, iż-Żebbuġ, l-Għarb, Ta' Sannat, in-Nadur, x-Xewkija, u l-Għasri, kollha fGħawdex, u fl-1777 fil-Birgu u Hal Lija.

18. Fis-seklu XVII (sbatax) kellna diversi fratellanzi tas-SS Kurċifiss, li whud minnhom kienu dahħlu l-proċessjonijiet tal-Passjoni ta' Gesu, u xerrdu wkoll id-devozzjoni lejn il-Madonna Addollorata. Xi whud minn dawn il-fratellanzi kienu bdew bhala fratellanzi tal-Agunja. Se nsemmu xi whud minn dawk li kienu marbuta mal-parroċċi tagħħna: Iż-Żurrieq 1646, Hal Ghaxaq 1647, Hal Qormi 1649, H'Attard 1665, Hal Ghargħur 1668, Haż-Żabbar 1669, is-Siġġiewi 1671, Hal Tarxien 1674, Hal Balzan 1676, Il-Gudja u l-Qrendi 1678, Il-Mosta 1686, il-Belt Valletta 1691, Vittoriosa 1712, Senglea 1714, ir-Rabat t'Għawdex 1728, In-Naxxar 1750, Hal Luqa 1755, Hal Lija u Haż-Żebbuġ 1758,

19. Fost is-Solidajiet li kellna, ma setgħax jonqos li jkollna wkoll dik tal-qassisin, għax anke l-qassisin riedu jkunu magħqudin biex jghinu lili xulxin. Din is-Sodalit konnu nsibuha fid-diversi parroċċi tagħha. Fil-Belt Senglea twaqqfet fl-1660, fil-Belt Valletta fl-1664, fil-Matriċi t'Għawdex, fl-Ğħarb, iż-Żejtun, Hal Tarxien, Haż-Żabbar, il-Gudja, Hal Ghaxaq, u Hal Luqa fl-1689. Fil-Belt Vittoriosa, ir-Rabat, l-Imqabba, Hal Kirkop, u Hal Safi fl-1752.

20. L-Ordnijiet Religiżi wkoll kellhom il-kontribut f'din il-ħidma tal-Knisja fost il-lajċi. Il-Ġiżwiti kienu minn ta' quddiem li daħħlu fostna l-fratellanza tal-lajċi ddedikata lill-Assunta, u li kellha l-bidu tagħha fil-Birgu fl-1604, fejn kellha kappella

ta' Maria Assunta. Dahlet fil-Belt ghaxar snin wara, fil-knisja tal-Ġiżwiti, imma biż-żmien saret aktar maghrufa bhala "tal-Onorati" billi kellhom fl-oratorju tagħhom il-Korp Sant ta' qaddisa martri – Santa Onorata. Din il-fratellanza kienet ta' nies distinti, u nistgħu nghidu li kienet l-ahħar wahda li sa hames snin ilu kellha laqgħat fil-ħdud kollha tas-sena, bl-uffiċċjatura u l-quddiesa, u bl-eż-żejt bit-Taljan fl-Oratorju l-Belt¹⁹ Patri Salelles, Ġiżwita, li kien ufficċjal tal-Inkwizituru fil-Birgu fis-sena 1620, introduċa wkoll din il-fratellanza fil-Belt Senglea.

21. Il-Frangiskani wkoll kienu promoturi fit-tixrid mhux biss tat-Terz Ordni, imma wkoll għat-twaqqif ta' fratellanzi tal-Immakulata Kunċizzjoni. Ghall-bidu xi fratellanzi kienu maghrufa bhala "tas-Sokkors", imma wara bdew ikunu maghrufa bhala tal-Immakulata Kunċizzjoni. Hekk insemmu li kienu jinsabu f'Cospicua u Senglea fl-1581, il-Belt Valletta fl-1636, Vittoriosa 1646, ir-Rabat Ghawdex fl-1663, Hal Taxien 1668, ir-Rabat Malta fl-1731, l-Imqabba fl-1772, u Haż-Żebbuġ fl-1777.

22. L-Agostinjani kienu bdew bi fratellanza fil-Belt sa mis-sena 1612, imma kienet marbuta wkoll ma' dik ta' Santa Monika.. Kien il-Papa Alessandru VII li lil Mons. d'Abusson riedu jitlob lill-Agostinjani jxerrdu l-fratellanza. Dawn, wara ssena 1720 xertru l-qima lejn il-Madonna tal-Konsolazzjoni, jew taċ-Ċintura, jew tal-Bon Kunsill – kif kienet saret magħrufa. Din il-fratellanza llum tinsab f'diversi parroċċi tagħna. Hekk insibha fil-Belt 1612, H'Attard u Haż-Żebbuġ 1720, il-Mosta 1721, ir-Rabat 1722, il-Gudja u Hal Lija 1727, iż-Żejtun 1734, il-Qrendi 1736, Vittoriosa u Haż-Żabbar 1737, Hal Ghargħur 1747, Hal Taxien u s-Siġġiewi 1770, u Cospicua 1771.

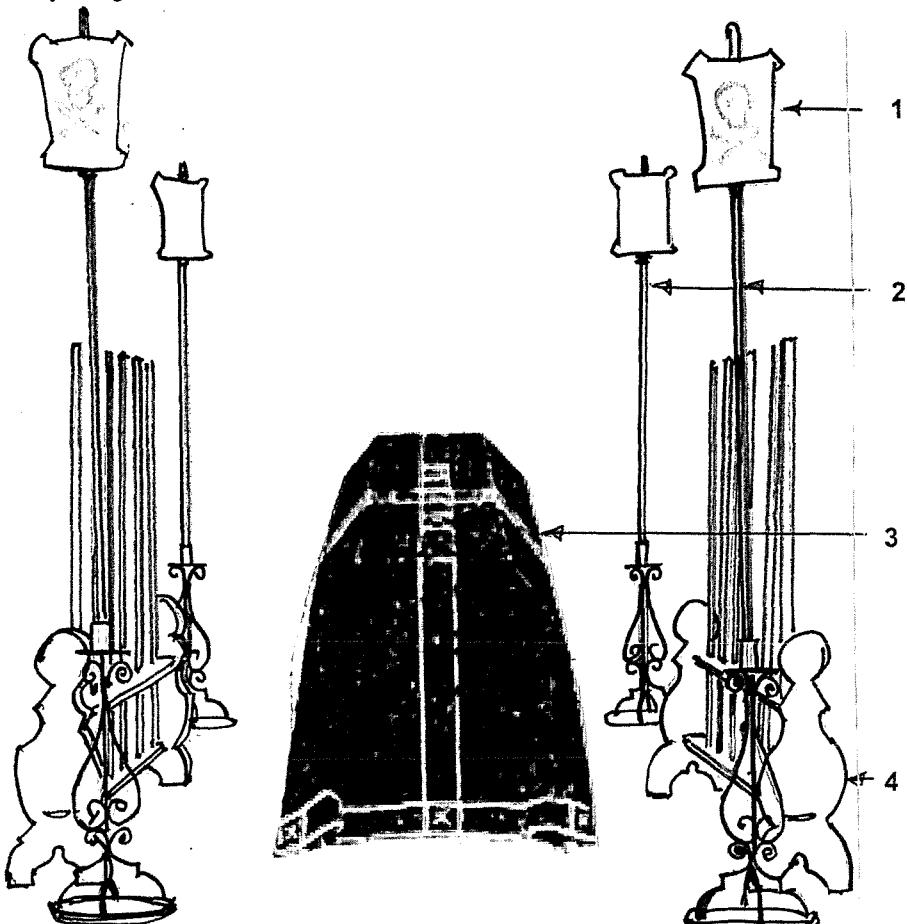
23. Il-Karmelitani xerrdu l-qima lejn il-Labtu tal-Madonna tal-Karmnu, imma għamlu dan l-aktar permezz

¹⁹ Borg, Vincent, *Marian Devotions in Maltese Islands of St. Paul*, pg. 24 u pg. 78

tat-Terz Ordni tal-Karmelu jew tal-Labtu tal-Madonna tal-Karmnu. Fl-Isla kien hemm fratellanza tal-Madonna tal-Karmnu. F'Haż-Żabbar fil-viżta pastorali tas-sena 1758 (paġna 783) tissemma l-fratellanza tal-Madonna tal-Karmnu, waqt li fiż-Żurrieq twaqqfet ukoll fratellanza fl-1801.

Kellna wkoll fratellanzi bhal dawk ta' Sant'Agata fil-Belt u f'Bormla 1804-1805. Hal Ghaxaq kien hemm ta' Sant'Anna fl-1669; fil-Birgu fl-1739 kien hemm dik ta' San ġwann l-Evangelista, u oħra kienet dik tal-Bambino Gesu mwaqqfa fl-1731. u fil-Belt kien hemm dik ta' Kristu Rxox mwaqqfa fl-1659.

B'dawn il-fratellanzi wieħed jifhem kemm il-lajċi ta' dari kienu wkoll jissieħbu fil-hidma tal-parroċċi tagħna, u dawn l-għaqdiet juru l-heġġa ta' missirijietna marbuta dejjem mar-religjon li hallielna s-Sinjur tagħna Gesu Kristu.

IT-TUBRU

- Emblema tal-Fratellanza jew ras ta' mewt.
- Gandlier tal-hadid miżbugħ iswed.
- Faldrappa

Iż-żminijiet tbiddlu u xi fratellanzi tant kibru fostna li cċelebrav diversi festi. Imma billi twieldu għaqdiet oħra profani marbuta magħhom, nibtu xi firdiet. Allura l-Knisja wara xi snin kienet ippruvat tirregola b'Konsilju Reġjonali fl-1935. Iżda fis-sena 2007, wara studji bir-reqqa mis-Segretarjat tal-Lajci, il-Knisja stabbiliet uniformita' fit-tmexxija u xandret statut bażiku ghall-fratellanzi li llum jaqgħu taħt is-Segretarjat tal-Lajci mwaqqaf mil-Kurja tal-Arċidjoċesi.

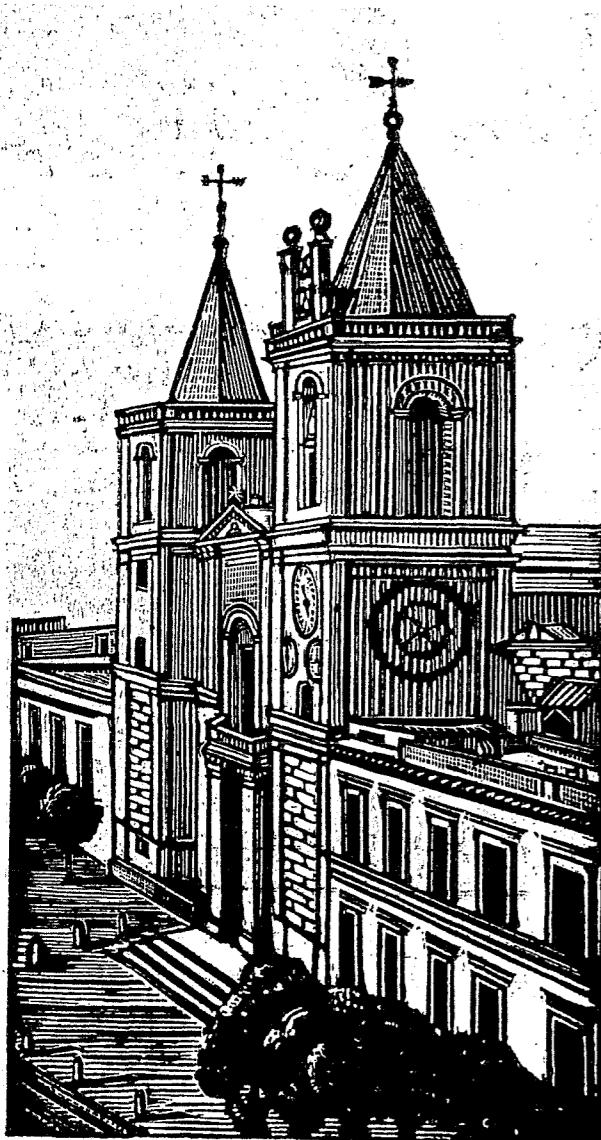
© Lorenzo Zahra

rrakkmata bid-deheb. 4. Bankun b'sitt semghat fuq kull naha.

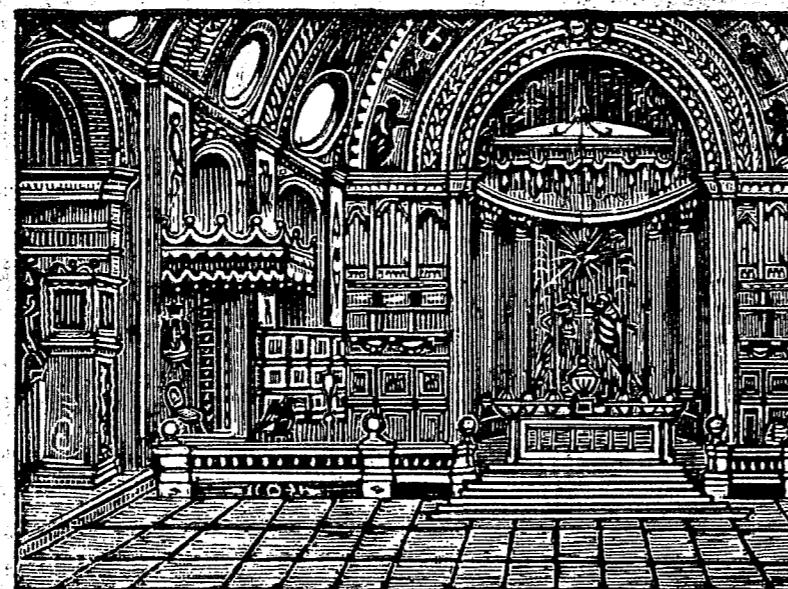
Fl-1914 Giovanni Faure
hareg il-ktieb

*Li storia ta Malta u
Għaudex bil-Gżejjer
tagħhom*

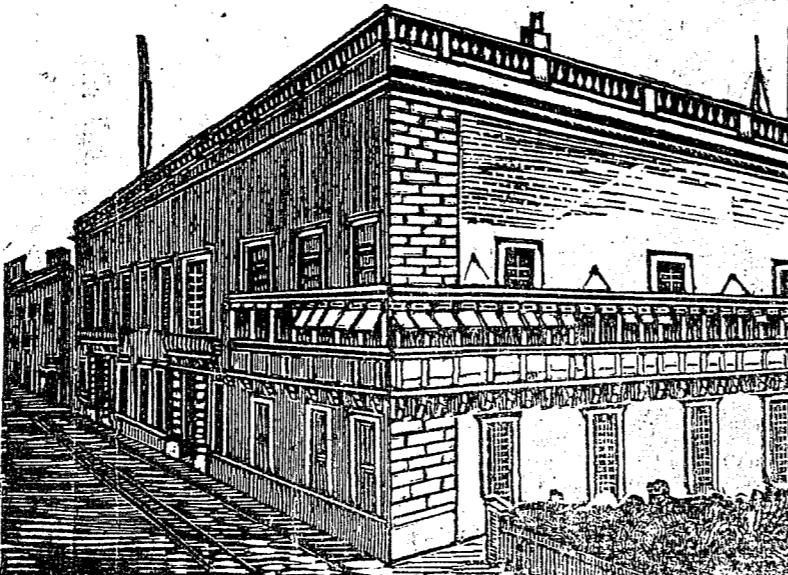
Ferba' volumi. Il-ktieb fi
xi illustrazzjonijiet u
inċiżjonijiet, xi whud
iġib l-firma ta' Faure' u
ohrajn bla firma. Bħalma
għamilna fi snin ohra,
hawnhekk qed ingħibu
whud minnhom.

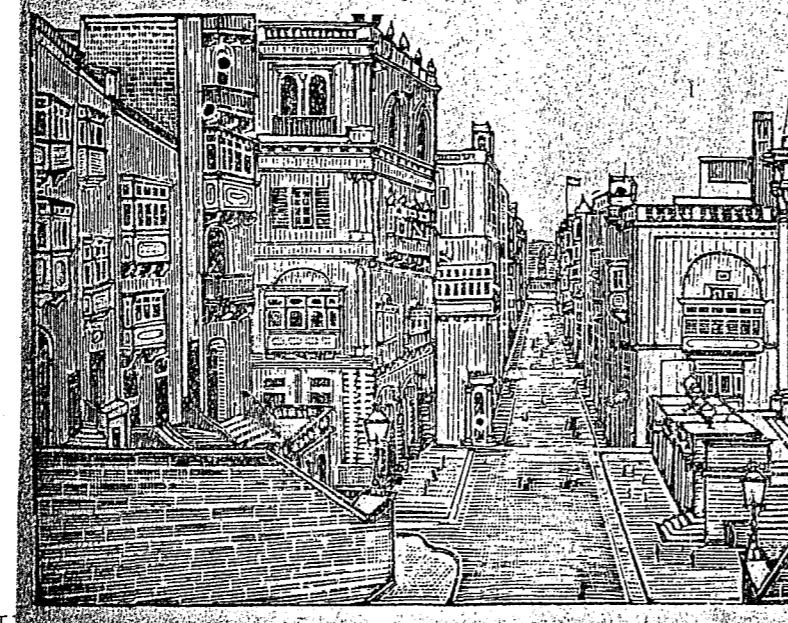
Il-Faċċata tal-
Cnisja ta' San Ġuan.

Il-Cnisja ta' San Ġuan minn għadha

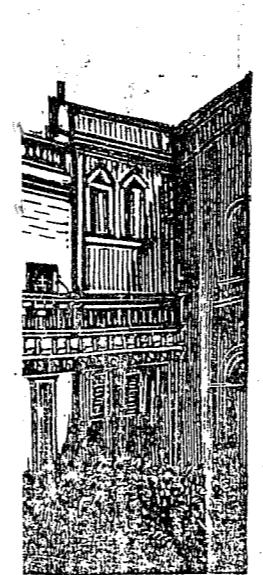
Veduta tal-Palazz tal-Grau
tal-Belt Valletta

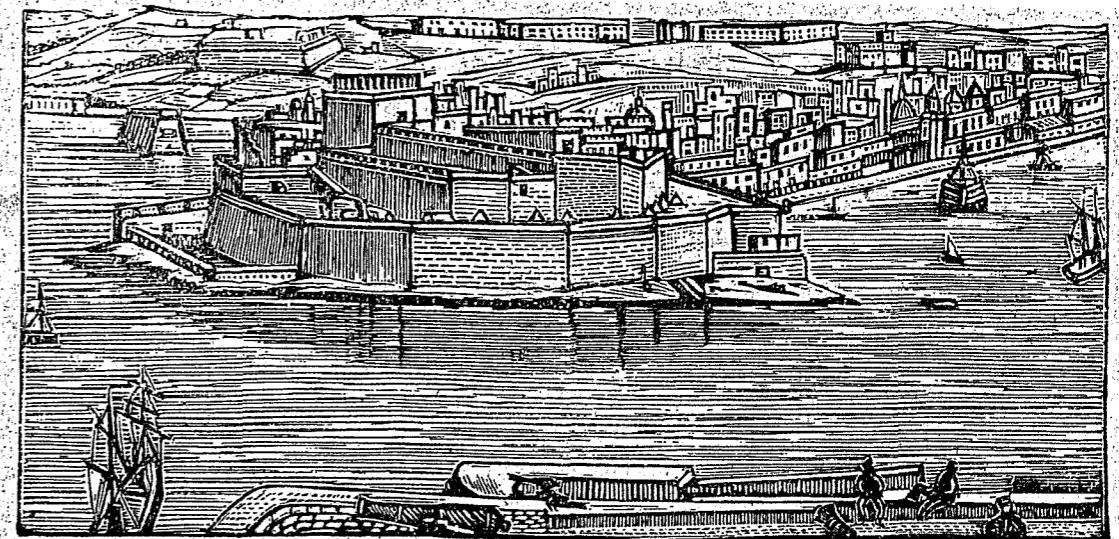
VEDUTA TA' STRAD

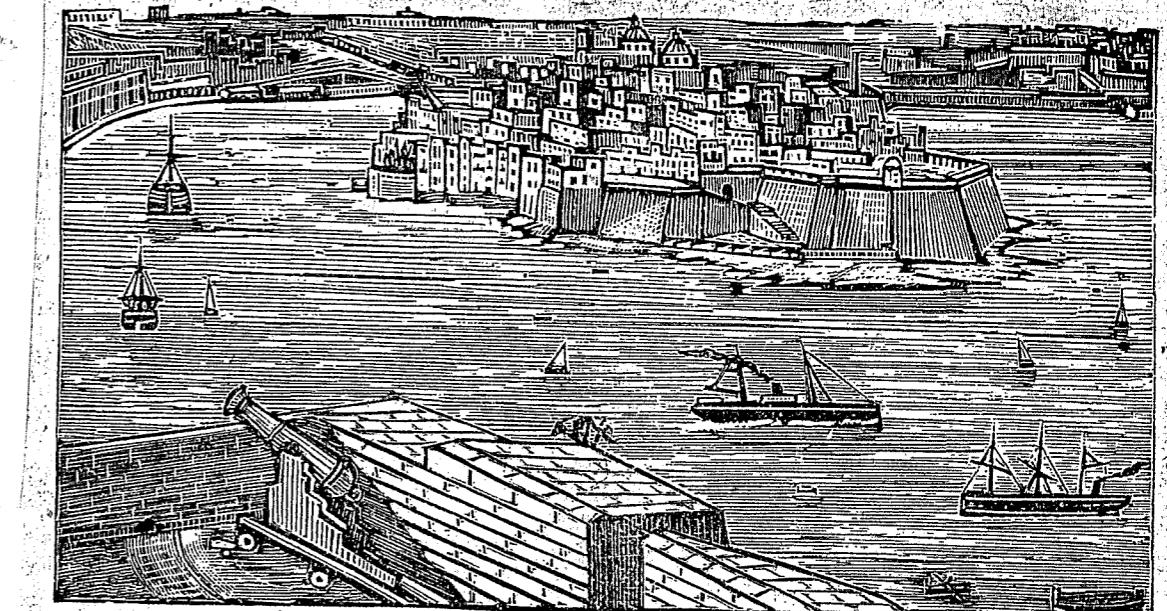
RJALI

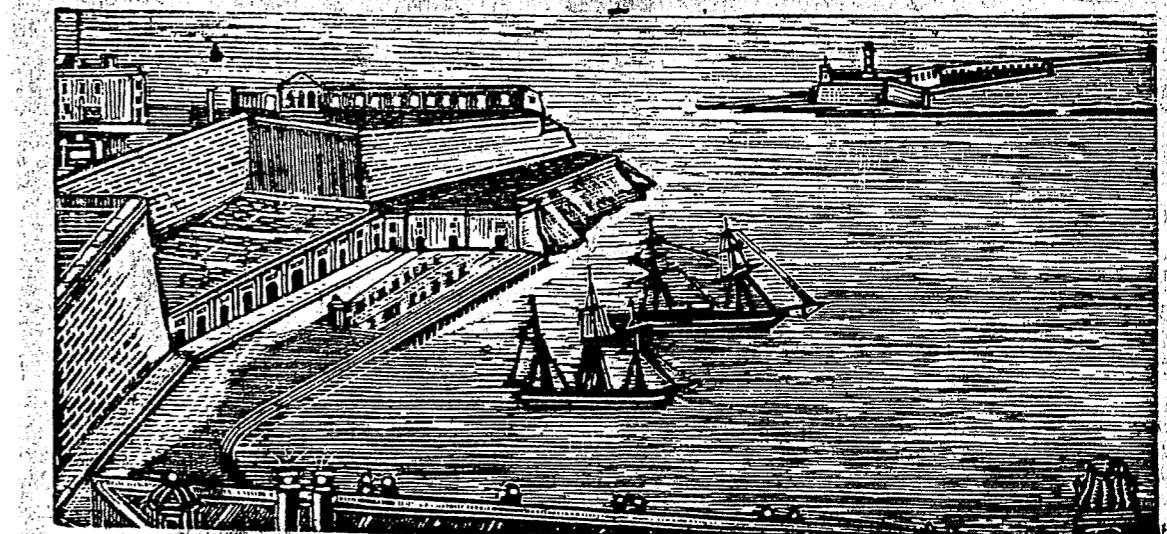
Mastri

Veduta tal-Forti Sant'Anglu u id-dahla ta' Bormla.

Veduta ta' l-Isla u id-dahla ta' Bormla.

Il-Monument ta' Ball fil-Barracca ta' isfel.